

KUNGALISTAN FRÅN KHORSABAD

Av Nils Åberg

Genom den nyupptäckta kungalistan från Khorsabad synes ett slutgiltigt fastställande av kronologien för Hammurabi's epok hava vunnits. Denna datering torde även för europeisk förhistoria komma att bliva av stor betydelse på grund av de ökade möjligheter, som därigenom uppstå, att till tiden fixera de indoeuropeiska folkvandringarna. Problemställningen ur europeisk synpunkt är i korthet följande.

För den nordiska bronsålderns början och slut äro möjligheterna att anknyta till orientalsk kronologi jämförelsevis goda. Bronsålderns sista period får sin datering fixerad inom små felgränser genom anknytande till den äldre Hallstattkulturen och via denna till de daterbara kulturkretsarna i Italien.¹ Utgångspunkten är här att söka i grekisk kronologi.

För den första bronsåldersperioden, som är identisk med stenålderns hällkisttid, bliva tidsbestämningens felgränser vida större, men forskningen rör sig dock även här på jämförelsevis fast mark, och dateringen vinnes bland annat genom anknytande till schaktgravstidens Mykene och till det hetitiska Boghazköi.²

På dylikt sätt kan nordisk förhistoria beläggas med orientalska årtal upp till tiden omkring år 1600. Därefter upphöra emellertid dessa möjligheter till tidsbestämning, och för skedet före år 1600, som är nordisk gånggrifttid, står endast en utväg öppen, att på grundval av fyndmaterialets skiftningar söka bedöma den tid, som atvecklingen kan tänkas hava omspant. En sådan beräkning ger åt

¹ Åberg, *Bronzezeitliche und früheisenzeitliche Chronologie II*, Stockholm 1931.

² Åberg, a. a. III, Stockholm 1932.

gånggriftstiden en omfattning av högst 400 år, och vi skulle därigenom komma tillbaka till tiden omkring år 2000 såsom den ungefärliga gränsen mellan gånggriftstid och döstid.³

En viss möjlighet till kontroll av den i sig själv mycket osäkra beräkningen erbjuder förhållandet, att gånggriftstiden av allt att döma utgjort de stora indoeuropeiska folkvandringarnas epok. Vi kunna i detta sammanhang bortse från den inom forskningen just nu mycket brännande frågan, om dessa folkrörelser utgått från Norden, såsom Kossinna antog, eller riktats mot Norden, såsom uppfattningen blivit inom vissa yngre forskarkretsar. Man synes likväl numera vara ense därom, att gånggriftstiden utgjort de indoeuropeiska folkrörelsernas stora epok.

Därmed erbjuder sig en möjlighet att bringa nordisk gånggriftstid i relation till tiden för de indoeuropeiska folkens uppträdande inom de orientaliska kulturernas synkrets. I jämförelse med de nyss anförda siffrorna för nordisk gånggriftstid, 1600—2000, hava likväl orientalisternas årtalsberäkningar hittills tett sig för höga, då de legat mellan 2 000 och 2 500 för indoeuropeernas första framträngande på orientalisk mark. Denna bristande överensstämmelse mellan nordisk och orientalisk kronologi har hittills varit svår att utjämna, och med stor tillfredsställelse måste därför den nordiske förhistorikern konstatera, att de orientaliska årtalsberäkningarna numera äro stadda i kraftigt sjunkande.

Kungalistan från Khorsabad har likväl icke kommit som någon chock för forskningen, utan bekräftar snarare riktigheten av den sänkta kronologi, som på senaste tid blivit framförd och som kanske fått sina mest markanta utslag i de för främre Asien gällande kronologiska system, vilka åren 1942 och 1943 framlades av de kända orientalisterna Friedrich Cornelius⁴ och Arthur Ungnad.⁵

Under loppet av sina under åren 1908 till 1940 företagna forskningningar har Ungnads datering av Hammurabi's regeringstid sjunkit från siffrorna 2130—2088 till siffrorna 1792—1750.⁶ Cornelius' tids-

³ Åberg, a. a. V, Stockholm 1935, s. 163.

⁴ Friedrich Cornelius, Berossos und die altorientalische Chronologie. Klio 1942.

⁵ Arthur Ungnad, Die Grundlagen der vorderasiatischen Chronologie. Wiener prähistorische Zeitschrift 1943.

⁶ A. a., s. 115.

bestämning av nämnde härskare har blivit ännu lägre, med siffrorna 1728—1686.⁷

Varken Ungnad år 1943 eller Cornelius år 1942 ägde kännedom om de resultat, vartill bearbetningen av kungalistan från Khorsabad hade lett, och som vid denna tid redan blivit framlagda av amerikanaren A. Poebel. Rörande det av honom väntade arbetet yttrar emellertid Ungnad (s. 111): »Eine weitere Königsliste, die in Khorsabad ausgegraben wurde und sich in Chicago befindet, führt die assyrische Chronologie noch erheblich weiter hinab. Da die während des Krieges erfolgte Publikation unzugänglich ist, lässt sich nicht sagen, wie sich die älteste assyrische Chronologie danach gestaltet. Mit Hilfe einer Photographie der Rückseite dieser Liste gelang es Weidner, die Regierungszeiten der assyrischen Herrscher lückenlos bis ins 15. Jahrhundert hinab festzulegen. Für noch frühere Zeiten muss die endgültige Publikation später zu Rate gezogen werden.»

Ungnad yttrar vidare (s. 116): »Ich verkenne nicht, dass alle diese Momente ein Für und ein Wider haben; das einzige, das stichhaltig zu sein verspricht, ist die seit einiger Zeit erwiesene Gleichzeitigkeit des Assyrerkönigs Samsi-Adad I. mit Hammurapi, die kaum weiter als Hammurapis 20. Jahr reichen dürfte. Sollte die Königsliste von Khorsabad es ermöglichen, die Regierungszeit des Assyrers einwandfrei festzulegen, so wäre unser Problem ebenso einwandfrei lösbar. Bis zum Bekanntwerden der Daten dieser Liste halte ich aber meine Lösung noch immer für die wahrscheinlichste, wenn auch nicht für absolut sicher.»

Poebel's arbete är numera tillgängligt i Sverige genom ett av Vitterhetsakademiens bibliotek förvärvat särtryck.⁸ Av kungalistan från Khorsabad framgår, att assyrerkonungen Samsi-Adad I:s regeringstid fallit mellan åren 1726 och 1694. De motsvarande siffrorna hos Cornelius voro 1720—1692. Den anförda synkronismen med Hammurabi skulle alltså för denne härskare ge en tidsbestämning, som med 60 till 70 år understiger Ungnads beräkning, men däremot

⁷ A. a., s. 7.

⁸ A. Poebel, *The Assyrian King List from Khorsabad*. Reprint from *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. I—II, Chicago 1942—43. — Arbetet omfattar de assyriska regentlängderna, men saknar synkronismer, vilka äro avsedda att ingå i den slutgiltiga, men ännu ej utgivna publikationen.

så gott som fullständigt överensstämmer med Cornelius' datering till 1728—1686

Genom den för babylonisk kronologi erhållna bestämningen möjliggöres även en säker datering av hetiterväldets framträdande på den orientaliska skådeplatsen. Den siste härskaren av Hammurabi's dynasti störtades nämligen genom ett hetitiskt anfall under Mur-sili I:s ledarskap. Hetiternas erövring av Babylon har av forskningen tidigare bestämts till omkring år 1750. Ungnad sänker siffran till 1595, och denna siffra skulle sålunda ytterligare få sänkas med 60 till 70 år eller till 1500-talets förra hälft. Cornelius⁹ ger här årtalet 1531. Sammanlagt sänkes alltså kronologien med närmare 250 år för det hetitiska stormaktsrikets första framträdande i historien.

De sänkta orientaliska årtalen stå bättre än tidigare i korrespondens med den »förhistoriska» dateringen av nordisk gånggriftstid. Utgå vi från det visserligen i sig självt vaga och osäkra antagandet, att de indoeuropeiska folkvandringarna till väsentlig del fallit inom gånggriftstidens kronologiska gränser, alltså mellan åren 1600 och 2000, skulle alltså för dessa folk rörelser och för en del av vandrarfolkens orientalisering inom den hetitiska kulturkretsen stå en tiderymd till förfogande av i runt tal 500 år. Det må förefalla rimligt att betrakta en dylik tiderymd såsom tillräcklig för dessa folkvandringar liksom även för den ifrågavarande omvandlingsprocessen. I detta sammanhang må även framhållas, att hetiterna (och hyksos i Egypten) voro de första att nå politisk maktställning i Orienten, därefter följda av kassiter, mitannier och slutligen perser.

Den sänkta orientaliska kronologien bör för nordisk stenåldersforskning utgöra en varning för de överdrivet höga årtalen. Ett hänförande till tiden omkring år 3000 av den uppsvenska Vråkulturens eller den danska åkerbrukskulturens första framträdande framstår som fantastiskt högt, i betraktande därav, att siffran enligt Ungnads kronologi skulle motsvara fördynastisk tid i Egypten. Menes, den förste härskaren av den första dynastien, hänföres av Ungnad, om också med tvekan, till tiden omkring år 2900.

⁹ »Jedenfalls aber ist nun die Chronologie des Hethiterreiches aus allen Schwierigkeiten befreit. Der Zug des Muršiliš I gegen Babel fällt 1531. Das Intervall zwischen altem und neuem Hattireiche schrumpft damit auf ein paar Jahrzehnte zusammen» (s. 9).

Det mera rimliga antagandet, att döstiden omspönt på sin höjd 500 år, skulle åt de första nordiska åkerbrukarna giva en tidsbestämning till det tredje årtusendets mitt eller något senare, alltså fortfarande en för nordiska förhållanden högst imponerande siffra. Tiden skulle motsvara början av den sjätte dynastien i Egypten och skulle enligt Ungnad motsvara tiden för den praktfulla kungagrav i Ur, som bär Mesannipada's namn.¹⁰ Det babyloniska storväldet under Sargon börjar enligt Ungnad år 2378¹¹ och skulle alltså enligt nyssnämnda beräkning falla inom den nordiska döstidens kronologiska gränser.

Den sänkta orientaliska kronologien torde även komma att påverka de egeiska kulturkretsarnas periodsystem. I fyndmaterialet löpa många förbindande trådar mellan å ena sidan Troja, Boghazköi och Alischar, å andra sidan de minoiska, cykladiska och helladiska kulturkretsarna. För de senares tidigare utvecklingsstadier torde avsevärda kronologiska reduktioner bliva följden. Förebud därtill hava ej heller saknats inom forskningen. Men däröver skall utförligare redogöras i ett senare arbete.

SUMMARY

Nils Åberg: The King List from Khorsabad.

The list of kings from Khorsabad renders possible a definite determination of the date of the Assyrian regents. Owing to the synchronism between Samsi-Adad I and Hammurabi it also becomes possible, in the case of Hammurabi's epoch, to link up the Assyrian chronology with the Babylonian. This in turn renders possible an equally definite determination of the date of the appearance of the Hittites and their conquest of Babylon. The conquest took place during the first half of the 16th century, and this dating is nearly 250 years later than that calculated by previous research work. The shift in chronology also indicates that the first

¹⁰ Även *Cornelius* hänför graven till den andra dynastien av Ur, vilken av honom förlägges mellan åren 2508 och 2401. »In dieselbe Zeit gehören die Königsgräber von Ur, die schon lange nach Schriftcharakter, Bauweise und Kunststil der Lagašzeit zugewiesen worden sind, und sich jetzt als die Gräber der Könige von Ur II historisch einordnen lassen» (s. 14).

¹¹ *Cornelius'* siffror för Sargons regeringstid äro 2400—2350.

appearance of Indo-Europeans on Oriental soil can hardly have been farther back in time than the second half of the second millenium. The latter dating, however, corresponds better than the previous one with events in prehistoric Europe and with an assignment of the Nordic Megalithic Passage Grave Period to the time between 1600 and 2000, for, as far as Europe is concerned, the Nordic Passage Grave Period appears to be the great epoch of the Indo-European migrations.